

УДК 615.4

ОГЛЯД ТЕХНОЛОГІЧНИХ РОБІТ, ОПУБЛІКОВАНИХ У «ФАРМАЦЕВТИЧНОМУ ЖУРНАЛІ» ЗА 1986—1988 РОКИ

Однією з форм впровадження науково-дослідних робіт у практику є їх публікація у пресі. З цієї позиції було цікавим провести аналіз матеріалів з технології ліків, опублікованих у «Фармацевтичному журналі» за останніх три роки. Аналіз показав, що журнал щороку публікує близько 180 статей, з них на роботи технологічного профілю припадає від 10 до 12%.

Слід відмітити, що в покажчик статей «Технологія ліків і біофармацевтичні дослідження» віднесено чимало робіт нетехнологічного напрямку, наприклад, статті З. М. Мнушко «Вивчення лікарського забезпечення пульмонологічних хворих» (№ 5, 1987 р.), С. П. Опанасенко та співавторів «Синтез і антимікробні властивості похідних хіноліну» (№ 4, 1986 р.), М. І. Романенка

та співавторів «Синтез та біологічна активність 3-метил-7-алкіл-8-алкіл-, діалкіл-, циклоалкіл аміноксантинів» (№ 5, 1986 р.), І. С. Шульги та співавторів «Синтез ефірів нітроспохідних дифеніламіну-2-карбоної кислоти та їх біологічна активність» (№ 5, 1986 р.). Перелік їх у покажчику лише збільшує процент робіт з технології ліків, дезорієнтує читача, а головне, не відбиває дійсного стану кількості публікацій з технологічної тематики.

У 1984 р. було організовано і функціонує дотепер республіканське виробничо-наукове об'єднання «Фармація» МОЗ УРСР, яке сприяло дальшому розвитку технології ліків як виробничої основи практичної фармації. У рамках об'єднання затвердились наукові напрями і школи з технології м'яких лікарських форм та ліофілізованих препаратів (ХФІ), таблеток (КІУЛ), ректальних лікарських засобів (ЗМІ), емульсій для парентерального введення (ЛМІ) та ін. На сторінках журналу висвітлювались результати теоретичних, експериментальних досліджень науковців об'єднання, рекомендації та консультації з питань виробництва ліків в умовах підприємств та аптек.

Результати досліджень з технології ліків для ін'єкцій та очних крапель знайшли відображення в 15,2% публікацій (ХФІ, УІУЛ (Харків), КІУЛ, КНДІФТ). Технологічні та біофармацевтичні аспекти приготування м'яких лікарських форм, визначення їх стабільності висвітлено в 21% статей (ХФІ, ЗМІ, ЛМІ, КНДІФТ), технологія твердих лікарських форм — в 15% статей (ЗМІ, КІУЛ). Окремі публікації присвячені вивченню впливу пакувальних матеріалів на стабільність і підвищення якості ліків (№ 5, 1987 р.).

Наукові публікації здебільшого є результатом комплексних технологічних, біофармацевтичних, хімічних досліджень, метою яких є розробка нормативно-технічної документації на нові лікарські засоби. Така науково-дослідна робота провадиться кафедрами технології ліків фармацевтичних вузів та факультетів республіки, а також КНДІФТ, КІУЛ, УІУЛ, ВНДІХТЛЗ. Результати цих досліджень викладені у фундаментальних роботах, які публікуються в журналі на протязі кількох років. Цікавими є серії публікацій Т. А. Грошова та співавторів «Оптимізація технології виробництва таблеток» (№ 1 та № 5, 1986 р.; № 4, 1987 р.; № 2, 1988 р.), І. М. Перцева та співавторів «Біофармацевтична оцінка доцільності використання неводних розчинників як носіїв бактеріальної рибонуклеази» (№ 3, № 5 і № 6, 1988 р.), О. І. Тихонова та співавторів «Розробка технології і дослідження прополісу» (№ 3, 1986 р.; № 6, 1987 р.; № 6 1988 р.), В. О. Головіна та співавторів «Оптимізація технології та дослідження ректальних лікарських форм» (№ 6, 1986 р.; № 6, 1987 р.; № 1, 1988 р.) та ін.

Незважаючи на те, що практично всі статті технологічного напрямку, опубліковані в журналі, певною мірою відбивають розвиток і напрями наукових досліджень, найдоцільнішими лишаються публікації тематичних оглядів про вдосконалення, шляхи і перспективи розвитку тієї або іншої лікарської форми.

До тематичних оглядів належить опублікована в журналі в 1986 р. робота І. М. Перцева і співавторів «Сучасні тенденції створення лікарських форм» (№ 2, 1986 р.), в якій наведені недоліки традиційних лікарських форм і характеристика та принципи дії нових лікарських форм з регульованими властивостями на основі застосування високомолекулярних сполук. Важливим і цікавим є те, що намітилась тенденція створення лікарських форм — таблеток, мікрокапсул, нанокапсул, макромолекулярних терапевтичних систем з новими властивостями, які здатні значно підвищити ефективність лікарської терапії.

У 1987 р. серед тематичних оглядів з технології ліків цікавими, на наш погляд, є дві роботи: «Фармацевтичні аерозольні розчини і суспензії» Г. С. Башури і співавторів (№ 4) та «Лікарські форми прополісу» О. І. Тихонова (№ 5). У першій наводиться порівняльна характеристика аерозолів розчинів та суспензій, їх склад, призначення, особливості технології аерозольних препаратів в СРСР. Огляд цікавий як для практичних працівників аптек, так і для науковців. У цьому плані написана і друга робота, де автор узагальнив теоретичні, експериментальні дані літератури і власних досліджень лікарських форм з прополісом.

Актуальним є тематичний огляд Т. В. Шумило «Проблеми сумісності розчинів для ін'єкцій та інфузій в одному шприці (системі)» (№ 1, 1988 р.). У роботі докладно описано варіанти можливих взаємодій між лікарськими речовинами різної фізико-хімічної природи, включаючи вітаміни, серцеві глікозиди, алкалоїди, інгібітори МАО та ін. Ця робота містить матеріал, який допоможе практичним працівникам уникнути несумісностей при поєднанні в одному шприці або системі ін'єкційних розчинів.

Безумовно, фундаментальні дослідження відіграють важливу роль у розвитку фармацевтичної технології, біофармації та фармакокінетики, інтенсифікації і удосконаленні виробництва готових лікарських засобів. Але обсяг ліків, що виготовляються в аптеці за екстемпоральною рецептурою, лишається великим, що вимагає залучення наукових колективів вузів і головних спеціалістів Міністерства охорони здоров'я до розв'язування наукових питань з аптечної технології ліків. Застосування науково обґрунтованої технології приготування екстемпоральних ліків сприятиме підвищенню рівня ефективності фармакотерапії, виключенню з медичної практики несумісностей, підвищенню якості та стабільності лікарських форм, раціональному використанню асортименту і кількості діючих та допоміжних речовин.

Найбільш трудомісткими лікарськими формами, які готує аптека, є розчини для ін'єкцій та очні краплі. Тому наукові дослідження по вивченню їх технології, стабільності, методів стерилізації викликає інтерес практичних працівників. Тим більше, що планом розвитку аптечної мережі республіки на 1986—1990 роки передбачено відкриття 32 міжлікарняних аптек, в яких до 90% екстемпоральних лікарських форм становлять розчини для ін'єкцій. Щодо цього актуальною і цікавою є стаття Р. С. Коритнюк та співавторів «Технологія і аналіз поліонних розчинів з глюкозою і натрію лак-

татом у великоємкій упаковці» (№ 4, 1987 р.), в якій вперше наведено науково обгрунтовану технологію приготування розчинів з глюкозою і натрію лактатом за умов лікарняних та міжлікарняних аптек. Авторами запропоновані стабілізатори натрію сульфат і кислота хлористоводнева, які забезпечують якість розчинів; розроблено фізико-хімічні методики якісного та кількісного визначення компонентів за допомогою фізико-хімічних методів.

Заслуговує на увагу стаття В. О. Головіна та співавторів «Ізотонізація водних розчинів лікарських речовин в очних краплях і примочках» (№ 3, 1988 р.). Консультативний матеріал цінний для практичних працівників аптек. Особливо зручно те, що ізотонічні концентрації лікарських та деяких допоміжних речовин, які застосовуються у формі очних крапель, примочок, розчинів для промивання слизової ока, наведені в таблиці, дані якої допомагають працівникам аптек швидко зорієнтуватися в доцільності проведення ізотонізації водного розчину, позбавлять їх від додаткових розрахунків.

Одне з провідних місць у рецептурі аптек займає асортимент рідких лікарських форм. Технологія цієї лікарської форми регламентується «Інструкцією по приготуванню рідких ліків ваго-об'ємним методом», затвердженою наказом МОЗ СРСР № 412 від 23.05.72. Нині готується до видання нова інструкція по приготуванню рідких лікарських форм масо-об'ємним методом, у підготовці проекту якої брали участь колективи кафедр технології ліків ХФІ, КІУЛ, інші колективи республіки. Дуже прикро, що за три роки ними на цю тему не опубліковано жодної роботи. Правда, одна стаття Є. Є. Борзунова та співавторів «Масо-об'ємний спосіб приготування рідких ліків» (№ 6, 1985 р.) була опублікована на початку виконання робіт з цієї теми. На жаль, дальшого обговорення вона так і не одержала.

Актуальною для працівника практичної фармації є рубрика «Консультації». Слід відмітити, що кількість публікацій у цій рубриці значно зросла. Якщо у 1986 р. було опубліковано лише 2 роботи (№ 1, 5), в 1987 р. — 3 (№ 4, 5, 6), то в 1988 р. — 5 (№ 2, 3, 4, 5). Усі без винятку статті являють інтерес для працівників аптек та студентів-старшокурсників. Але доцільно ретельніше рецензувати роботи цієї рубрики, оскільки наведені в консультаціях технологічні прийоми не завжди є вдалим. Наприклад, в консультативному матеріалі П. П. Баланди «Утруднені випадки приготування комбінованих мазей з рідкою фазою» (№ 5, 1987 р.) за прописом 17 рекомендується в умовах аптеки подрібнювати фуразолідон

(фурацилін) за допомогою гарячої води. Операцію треба повторювати п'ять разів і щоразу чекати до повного випаровування води, що вимагає багато часу. Не завжди запропонована технологія науково обгрунтована, оскільки не наводяться результати експериментальних досліджень.

Одним з недоліків при публікації статей, на наш погляд, є неконкретні їх назви, що не відбивають змісту роботи, наприклад, у статті О. М. Бондаренка та співавторів «Про поліпшення якості та строків зберігання очних крапель» (№ 1, 1987 р.) наведені рекомендації щодо поліпшення якості очних крапель тільки з аскорбіновою кислотою, що не розкриває проблеми стабільності очних крапель взагалі. Тому доцільно було б назвати статтю «Про поліпшення якості та строків зберігання очних крапель з аскорбіновою кислотою». Таке саме можна сказати і про роботу О. В. Дуєвої та співавторів «Оптимізація технології та дослідження ректальних лікарських форм» (№ 6, 1987 р.). Назва загальна, а йдеться лише про супозиторії з речовиною похідною триазолу. Є інші подібні роботи, в яких заголовки загальні, а в статті наводяться дослідження лише одного або двох параметрів лікарської форми.

Як один з недоліків слід відмітити недостатню кількість публікацій технологічного напрямку спеціалістів вузів, факультетів та НДІ республіки. Так, наприклад, за три роки в журналі опубліковано 22 статті і 2 консультативних повідомлення працівників ХФІ, відповідно 12 і 1 ЗМІ, 5 і 7 КІУЛ і лише 4 публікації працівників ЛМІ, 2 статті технологічного плану надійшли від практичних працівників.

За три останні роки «Фармацевтичний журнал» не зміг опублікувати жодної тематичної добірки статей з технології ліків. Це також пояснюється невеликою кількістю технологічних робіт, що надходять до редакції щороку. Проте час проходження їх рецензування та підготовки до друку не зменшився в порівнянні з роботами інших наукових напрямків.

Дані цього, далеко не повного і не всебічного, аналізу свідчать про те, що керівникам вузів, НДІ і ВО «Фармація» МОЗ УРСР слід звернути увагу на необхідність інтенсифікації та піднесення рівня наукових досліджень у галузі технології лікарських форм, особливо екстемпорального виготовлення.

*Проф. І. М. ПЕРЦЕВ, Л. Д. ШЕВЧЕНКО,
Л. А. ХРИСТЕНКО,
Харківський державний фармацевтичний
інститут*

Надійшла в редакцію 13.04.89.